

Udsåning af urter - Notat af Inger R. Weidema

20. juni 2001

Udsåning af urter - en ny tendens i tiden

I de senere år er det blevet populært at så blomsterenge og andre naturlignende bevoksninger mange forskellige steder. Mange kommuner bruger at udså "vilde blomster" langs veje og i bynære bebyggelser. De danske "grønne guider" har i 2001 påbegyndt en landsdækkende kampagne for at få folk til at så vilde urter i haverne. Denne kampagne er støttet af Den Grønne Fond. Der er gode argumenter for at støtte denne udvikling, men Naturrådet har også nogle betænkeligheder, som det vil fremgå af nedenstående.

Den danske flora i dag

Den danske flora, som den ser ud i dag, består dels af gamle danske arter (de hjemmehørende arter) og dels af en række nye arter (introducerede eller ikke-hjemmehørende). Knap halvdelen af den danske flora består af nye arter. De nye arter kan komme som følge af naturlig kolonisation, men de fleste er kommet hertil ved menneskets hjælp. De introducerede arter kan enten være indført bevidst eller være indslæbt. Langt de fleste af de nye arter kan ikke overleve i Danmark. En mindre andel af de nye arter tilpasser sig til de eksisterende økosystemer og kommer til at indgå i disse på en fredelig og uproblematisk måde. Men nogle enkelte af de nye arter, som fx Kæmpe-Bjørnekloen optræder invasivt, dvs. de udkonkurrerer de oprindelige organismer og ødelægger derved de eksisterende økosystemer. Eller de kan skade de naturligt forekommende arter ved at krydse sig med dem, således at den naturlige genetiske variation tabes. En ny art på et nyt sted kan derfor ikke automatisk ses som en forøgelse af mangfoldigheden. Tværtimod fører invasive arter ofte til en ensformiggørelse af naturen og til regionale og/eller globale tab af arter.

De potentielle farer ved at bruge fremmede, potentielt invasive arter i havebrug og til landskabsformål, er et godt argument for at bruge "vilde blomsterblandinger" i stedet. Desuden vil hjemmehørende arter i højere grad kunne udgøre et fødegrundlag for andre vilde danske arter, som fx sommerfugle og andre insekter. Efter Naturrådets mening kan det dog under nogle omstændigheder også være problematisk at udså hjemmehørende planter.

Hvad er der i frøposerne?

Først og fremmest er det af stor betydning, at vide hvad der er i frøposerne, som sælges under navne som fx "blomstereng". Dette fremgår nemlig sjældent af bagsideteksten. Er der alene tale om hjemmehørende arter, eller er der også nye arter i posen? Eller er der tale om arter, der er hjemmehørende, men de konkrete frø stammer fra udlandet? Der mangler oftest oplysninger om frøenes genetiske oprindelse. Nogle frøblandinger består ikke af vildt indsamlet materiale, men af dyrkede varianter, der hverken genetisk eller morfologisk ligner de vilde slægtninge.

Et næsten uløseligt problem er at langvarig opformering til frøproduktion ændrer de genetiske egenskaber i frøpuljen. Kunstigt etablerede bevoksninger vil altid adskille sig genetisk fra naturlige populationer mht. forhold som frøhvile og blomstringstid. Disse ændringer finder sted forbavsende hurtigt.

Naturrådet mener, at der bør være en dansk frøproduktion og at denne bør forbedres med henblik på at bevare den naturlige genetiske variation bedst muligt. Den eksisterende viden på området bør opsamles og yderligere forskning igangsættes, eksempelvis vedr. de genetiske aspekter i forbindelse med opformering af arter til udsåning. Lokalt indsamlede frø bør altid anvendes i videst muligt omfang af såvel private brugere som offentlige arealforvaltere. Brugere og myndigheder skal kunne få bedre oplysninger om dyrkningsmetoder og det producerede frøes oprindelsessted. For at denne ændring kan finde sted, skønner Naturrådet, at Miljø- og Energiministeriet må igangsætte en

informationskampagne og vejledning af frøavlerne samt, at der bør indføres regler for frøindsamling, opformering og mærkning.

Hvad bliver konsekvenserne?

Udsåning eller udplantning må forventes at påvirke naturlige plantesamfund. Spredning af planter via frø eller vegetativt kan føre til ændrede konkurrenceforhold i de lokale økosystemer. Netop fordi der er tale om veltilpassede arter, kan de have let ved at brede sig på andres bekostning. Ligeledes kan spredning af pollen give problemer med indkrydsning til nære slægtninge i omgivelserne. Hvis de oprindelige frø er indsamlet på Sjælland, men udsås i Jylland, kan nye gener blive overført til de lokale bestande. Vi ved i dag at dette kan ske, men endnu ved vi meget lidt om konsekvenserne af en sådan opblanding af genpuljer. Erfaringer fra udlandet siger os dog, at lokale tilpasninger er endog særdeles værdifulde for at sikre arternes overlevelse.

Ukritisk udsåning af vilde arter bør forhindres. Den eksisterende hjemmel i naturbeskyttelsesloven, til at fastsætte regler om udsætning af planter, er ikke udnyttet tilstrækkeligt. Ud over en opstramning af reguleringen på området er der også behov for at tage andre midler i brug, så som målrettede informationskampagner til både offentlige og private brugere af frøblandinger. Desuden er der brug for et overblik over, og en koordinering af, praksis på området. I forbindelse med en national handlingsplan vedr. invasive arter bør udsåning af urter også inddrages som et centralt emne.

Mest mulig natur

Der er mange grunde til at kunstigt etablerede bevoksninger ikke kan betragtes som naturidentiske. De naturlige artssammensætninger, vækstvilkår og samspil er ganske enkelt umulige at efterligne ved hjælp af en frøblanding, uanset hvor omhyggeligt den er sammensat. Men i nogle tilfælde kan der være æstetiske og praktiske formål med at udså blomsterblandinger.

Floraforfalskning kan ikke helt undgås, men fordelene ved udsåning bør dog altid vejes imod mulige skadevirkninger. Offentlige og private arealforvaltere bør i højere grad overveje alternativer til udsåning. I de fleste tilfælde vil der naturligt kunne indvandre en rig artevegetation ved en naturlig succession, hvis blot man har en smule tålmodighed – dette gælder også i bynære omgivelser. I det åbne land bør naturens fri dynamik og en naturlig vegetationsudvikling så absolut være hovedreglen.

Naturrådet anbefaler

- Naturens fri dynamik og vegetationsudvikling bør være hovedreglen i det åbne land.
- Udsætning af planter bør reguleres, således at ukritisk udsåning af vilde arter forhindres.
- Ved udsåning bør lokalt indsamlede frø bør altid anvendes.
 - Derfor bør der være en lokal dansk frøproduktion.
 - Frøproduktionen bør forbedres for at bevare den naturlige genetiske variation bedst muligt.
 - Den eksisterende viden på området bør opsamles og yderligere forskning igangsættes.
 - Brugere af frøblandinger bør kunne få oplysninger om dyrkningsmetoder og oprindelsessted.
- Udsåning af urter bør indgå i en kommende nationale handlingsplan vedr. invasive arter.